

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF

INHOUDSOPGAVE

LIJST MET AFKORTINGEN

INLEIDING

1. Probleemstelling	1
2. Methode	7
3. Stand van onderzoek	12

HOOFDSTUK 1: EEN HISTORISCH OVERZICHT VAN DE SED 1946-1986

1. De SED: een "stalinistische" partij?	14
2. De opbouw en organisatie van de SED	19
2.1. Theorie van de 'leidende rol'	19
2.2. Overzicht van partij- en staatsstructuren	21
3. Geschiedenis van de SED tot 1986	23
3.1. Het tijdperk van Walter Ulbricht (1946-1971)	24
3.1.1. De "antifascistische grondslag"	24
3.1.2. Het ontstaan van de Eenheidspartij	29
3.1.3. De SED als massapartij (1946-1948)	31
3.1.4. "Partei neuen Typus" (1948-1955)	34
3.1.5. SED en destalinisering (1956-1961)	38
3.1.6. De consolidatie (1961-1971)	41
3.2. Het tijdperk van Erich Honecker (1971-1989)	49
3.2.1. Inleiding	49
3.2.2. De zakelijke aanpak (1971-1976)	49
3.2.3. De eerste tekenen van de crisis (1976-1986)	52
4. Besluit	55

HOOFDSTUK 2: OPPOSITIE EN DERDE WEG IN DE DDR

TOT VOOR DE PERESTROJKA

1. Inleiding	57
--------------	----

2. Overzicht van de belangrijkste oppositie van 1953 tot het midden van de jaren '80	64
2.1. Oppositie onder de arbeiders	64
2.2. Dissidente partijfunctionarissen	67
2.3. "Revisionistische" oppositie	71
2.4. De geest van de "Praagse Lente"	82
2.5. Oppositie van georganiseerde groepen	90
3. Besluit	93

HOOFDSTUK 3: DE HOUDING VAN SED EN OPPOSITIE TEN OPZICHTE VAN DE PERESTROJKA

1. Inleiding	95
2. Hervormingsgezind denken in de Sovjetunie	97
2.1. Interne situatie	97
2.2. Krachtlijnen van perestrojka en glasnost	101
2.3. Het "Nieuwe Denken"	104
3. De DDR en perestrojka	108
3.1. Inleiding	108
3.2. Het "oude denken" binnen de SED	109
3.3. Het "Nieuwe Denken" binnen de SED	123
3.3.1. De <i>Akademie der Gesellschaftswissenschaften</i>	123
3.3.2. Het project "Modern Socialisme" aan de Humboldt-universiteit	126
3.3.2.1. Inleiding	126
3.3.2.2. De belangrijkste herzieningen	130
3.3.2.3. Het "Umbaupapier"	138
3.3.3. Wetenschappers over het democratie-concept (Uwe-Jens Heuer)	145
3.3.4. Dissidente 'Einzelgänger'	153
3.4. Oppositie buiten de SED	160
3.4.1. De eerste burgerbewegingen	161
3.4.2. Kritische stemmen uit de kerkelijke hoek (1987/88)	165
4. Besluit	177

HOOFDSTUK 4: DE CRISIS LEIDT TOT DE VAL VAN HONECKER

(MEI - OKTOBER 1989)

	179
1. De oorzaken van de Crisis	179
2. De visie van de SED-interne oppositie op de crisis	184
3. Het gebrekkig "crisis-management" van de SED	190
3.1. De gemeenteraadsverkiezingen van 7 mei 1989	191
3.2. De Chinese kwestie	193
3.3. De massale vlucht	195
3.4. Het 40-jarig jubileum van de DDR	196
4. Het naar buiten treden van de oppositie	197
4.1. Algemeen	197
4.2. De burgerbeweging	200
4.2.1. Ontstaan	200
4.2.2. De verschillende groepen nader bekeken	203
4.2.2.1. Neues Forum	203
4.2.2.2. Demokratie Jetzt	210
4.2.2.3. Demokratischer Aufbruch	213
4.2.2.4. Vereinigte Linke	214
4.2.2.5. Sozialdemokratische Partei	217
4.3. De Kerk	225
4.3.1. De Brief van de Evangelische Kerkbond	225
4.3.2. De Synode in Eisenach	226
4.3.3. De Brief uit Weimar	228
5. Besluit	230

HOOFDSTUK 5: DE "WENDE"

(18 OKTOBER - BEGIN DECEMBER 1989)

	233
1. De aanleiding voor de "Wende" binnen de staatsdragende partij	233
2. De "Wende" voor partij en regering	237
2.1. Egon Krenz en de tanende macht van de partij	237
2.1.1. De figuur van Krenz	237
2.1.2. Krenz' rede voor het 9de plenum op 18 oktober 1989	239
2.1.3. De tiende vergadering van de Volkskammer, 24.10.1989	245

2.1.4. Krenz' bezoek aan Moskou, begin november 1989	247
2.1.5. Spanningen aan de vooravond van het 10de plenum	254
2.1.6. Het 10de plenum	256
2.2. De nieuwe regering van Hans Modrow	266
2.2.1. De figuur van Hans Modrow	266
2.2.2. Modrows regeringsverklaring	272
2.2.3. Het concrete regeringswerk	275
2.2.4. Kritische bedenkingen bij Modrows nieuwe aanpak	280
3. De houding van SED-wetenschappers jegens de Wende en de vernieuwing van de partij en het socialisme	286
3.1. Inleiding	286
3.2. De "getrouwen" van Krenz	287
3.3. Dissonante stemmen	292
4. Besluit	300

HOOFDSTUK 6: EEN NIEUW PROFIEL VOOR DE PARTIJEN VAN DE DDR

<u>VAN DE DDR</u>	303
1. SED: Buitengewoon Partijcongres en Derde Weg	303
1.1. Toestand van de partij vóór het Buitengewone Partijcongres	303
1.2. De vernieuwing komt op gang	305
1.3. Werkgroepen lanceerden concrete voorstellen	308
1.3.1. Plattform WF	308
1.3.2. De "Werkgroep" van het Buitengewone Partijcongres.	311
1.4. Het Buitengewone Partijcongres in Oost-Berlijn op 8/9 en 16/17 december 1989	315
1.4.1. De eerste ronde (8/9 december 1989)	315
1.4.2. De tweede ronde (16/17 december 1989)	317
1.4.2.1. Zelfbeoordeling van de SED	318
1.4.2.1.1. Het verslag van Krenz en Schabowski	319
1.4.2.1.2. De opvattingen van Michael Schumann	322

1.4.2.2. Nadenken over de toekomst.	
De Derde Weg als richtsnoer	325
1.4.2.2.1. De eerste aanzet	325
1.4.2.2.2. De Derde Weg bepaalde de lijn van het BP	328
1.5. Resultaten van het Buitengewone Partijcongres	334
2. De "Wende" van de blokpartijen	339
2.1. Algemene beschouwingen	339
2.2. De situatie bij de LDPD	341
2.3. De situatie bij de CDU	344
3. Besluit	349
<u>HOOFDSTUK 7: DE DUITSE KWESTIE EN DE DERDE WEG</u>	352
1. Inleiding	352
2. Het socialisme als voorwaarde voor de DDR	
Nadenken over de staatskwestie tijdens de herfst van 1989	353
2.1. De premisse van Otto Reinhold	353
2.2. De SED	356
2.2.1. De houding van de SED-top	356
2.2.2. De visie van SED-wetenschappers	364
2.3. Het standpunt van de opposanten	368
2.3.1. Neues Forum	368
2.3.2. De SDP, latere SPD	370
2.3.3. Demokratischer Aufbruch	374
2.3.4. Demokratie Jetzt	376
2.3.5. Vereinigte Linke	378
2.3.6. Grüne Partei	379
2.4. De oproep "Für unser Land"	381
2.4.1. De aanleiding	381
2.4.2. De redactie van de verschillende versies	382
2.4.3. De uiteindelijke versie	384
2.5. De houding van auteurs	386
2.5.1. Algemeen	386
2.5.2. De auteurs over de Duitse kwestie 1989/1990	387

3. De Duitse eenheid beheerst het debat in het voorjaar van 1990	392
3.1. De zwenking van Hans Modrow	392
3.1.1. De oorspronkelijke positie	392
3.1.2. De ommekeer	396
3.2. Modrows bezoek aan Bonn	405
3.3. De reacties in de DDR op het bezoek	409
4. Besluit	411

HOOFDSTUK 8: DE VERKIEZINGSSTRIJD

<u>IN FEBRUARI/MAART 1990</u>	413
1. Inleiding	413
2. De programma's inhoudelijk nader bekeken	416
2.1. De "Allianz für Deutschland"	416
2.2. De Liberalen	418
2.3. De Linkerzijde	419
3. Verklaringen voor het verkiezingsresultaat	429
4. Besluit	431

HOOFDSTUK 9: HET ONTWERP VOOR EEN NIEUWE GRONDWET ALS DE CONSTITUTIONELE VERANKERING VAN EEN DERDE WEG

1. Inleiding	433
2. Een nieuwe grondwet voor de DDR	434
2.1. Was er behoefte aan een nieuwe grondwet?	434
2.2. Het werken aan een nieuwe grondwet	437
2.2.1. Wat hield het ontwerp voor een nieuwe grondwet in?	437
2.2.2. De "historiek" van het ontwerp	444
2.2.2.1. De installatie van de werkgroep "Neue Verfassung"	444
2.2.2.2. Perikelen met het ontwerp	446
2.2.2.3. Het debat in de Volkskammer	450
2.2.3. Evaluatie van het ontwerp	457
2.3. De controversen omtrent het grondwettelijke kader voor de Duitse eenheid	459

2.4. Na de eenmaking:	
De <i>Gemeinsame Verfassungskommission</i> en enkele voorstellen van PDS en Bündnis 90/Grüne	466
3. Besluit	471

HOOFDSTUK 10: DE "NASLEEP" VAN DE "WENDE".
WAT LEEFT ER VOORT VAN DE DDR EN DE DERDE WEG IN DE
HUIDIGE BONDSREPUBLIC? 473

1. De "aanhankelijkheid aan de oude waarden"	473
1.1. Inleiding	473
1.2. DDR-nostalgie als voedingsbodem voor het succes van de PDS?	475
2. Het ideologische debat binnen de PDS	482
2.1. Inleiding	482
2.2. De moeilijke beginjaren	484
2.3. Het Vierde Partijcongres, januari 1995	488
2.3.1. De "10 Thesen"	488
2.3.2. "Fünf Punkte"	493
2.4. Het debat na het partijcongres	497
3. De relatie PDS en SPD	501
4. Besluit	506

<u>ALGEMEEN BESLUIT</u>	508
1. Het begrip "Derde Weg"	508
2. Burgerbewegingen en <i>Reformsozialisten</i>	511
3. De Duitse eenmaking: het einde van de Derde Weg?	514

<u>BRONVERMELDING</u>	518
-----------------------	-----